

بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارآفرینی در بین کارکنان شعب بانک تجارت استان فارس در سال ۱۳۹۶

دکتر رضا اسماعیلی^۱ و مهدی اصالت^۲

۱ گروه جامعه شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان، خوراسگان، ایران

۲ دانشجوی دکتری جامعه شناسی اقتصاد و توسعه

چکیده

رشد سریع تعداد رقبای پیچیده و جدید، حس بی‌اعتمادی نسبت به روش‌های سنتی در مدیریت شرکت‌ها، خروج جمعی از بهترین و درخشانترین کارمندان از شرکت جهت تبدیل شدن به کارآفرینان کوچک، رقابت بین‌المللی، کوچک کردن شرکت‌های بزرگ و میل عمومی به بالا بردن بازدهی و بهره‌وری. هدف تحقیق پیش رو بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کارآفرینی در بین کارکنان شعب بانک تجارت استان فارس در سال ۱۳۹۶ می‌باشد این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت گردآوری داده‌ها از نوع پیمایشی می‌باشد و ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه کارکنان شعب بانک تجارت استان فارس هستند. نمونه آماری معادل ۳۲۶ نفر برآورد گردید و شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای می‌باشد ضریب اعتبار این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۷۸ درصد برآورد گردید که نتیجتاً با بررسی جدول آزمون تحلیل رگرسیون مشاهده می‌شود متغیرهای موثر توانسته‌اند بر کارآفرینی با ضریب تعیین ۰/۳۱۵ درصد تغییرات موجود را پیش‌بینی کنند. و همچنین متغیر سن با بتای ۰/۰۲۴ و متغیر میزان تحصیلات با بتای ۰/۲۸۲ و متغیر خلاقیت با بتای ۰/۲۲۷ توانسته‌اند بر متغیر کارآفرینی موثر واقع شوند و بیشترین تأثیر را میزان تحصیلات داشته است.

واژه‌های کلیدی: خلاقیت، بهره‌وری، تحصیلات، سن، کارآفرینی

مقدمه

در موقعیت کنونی شاید یکی از مهم ترین موضوعات برای برون رفت سازمان ها از وضع موجود توجه ویژه ی آنها به مقوله خلاقیت و کارآفرینی باشد. زیرا در این صورت هم افراد به منافع اقتصادی دست می یابند و هم چنین سازمان ها می توانند رشدی فزاینده را در پیش گرفته و اعتلای خود را به گوش جهانیان برسانند. سرمایه اجتماعی نیز از مفاهیم نوینی است که میتوان گفت نقش بسیار مهمتری از سرمایه فیزیکی و انسانی در سازمان ها و جوامع ایفا میکند و امروز شاهد هستیم که در حوزه های متفاوتی از قبیل جامع هشناسی، اقتصاد و مدیریت به صورت فراگیری مورد استفاده قرار می گیرد. (پرتو نیا، ۲۰۱۳)

بیان مسئله

رشد سریع تعداد رقبای پیچیده و جدید، حس بی اعتمادی نسبت به روشهای سنتی در مدیریت شرکتها، خروج جمعی از بهترین و درخشانترین کارمندان از شرکت جهت تبدیل شدن به کارآفرینان کوچک، رقابت بین المللی، کوچک کردن شرکت های بزرگ و میل عمومی به بالا بردن بازدهی و بهره وری. (فرهادی نژاد، ۱۳۸۵)

از این رو این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که آیا سرمایه اجتماعی در فعالیت های کارآفرینان تاثیرگذار و با آن دارای ارتباط است؟ لذا جهت پاسخگویی به این سؤال و برقراری این تاثیرگذاری و ارتباط نیاز به آشنایی با مفاهیم کارآفرینی و سرمایه اجتماعی بیش از پیش احساس می گردد. بدین منظور در این نوشتار مروری در بخش ابتدایی سیر تطور مفهوم پردازی و تعاریف کارآفرینی مورد بحث قرار می گیرد، سپس با بررسی مفاهیم انواع سرمایه بخصوص سرمایه اجتماعی و تفاوت آن با سایر سرمایه ها به بررسی رابطه کارآفرینی و سرمایه اجتماعی پرداخته و در انتها نیز نسبت به ارائه توصیه های سیاستی اقدام می گردد. (الوانی، ۱۳۸۶)

اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه سازمان ها نمی توانند با تعداد اندکی از افراد خلاق و کارآفرین و یا اجرای چند طرح کوچک بر مشکلات سازمانی غلبه نمایند. آنها باید شرایطی را فراهم نمایند تا تمامی افراد در درون سازمان روحیه کارآفرینی داشته باشند. برای رسیدن و تحقق این هدف در درون سازمان باید بخشی جداگانه و تخصصی در درون سازمان که مهارت و توانایی خاصی در مورد کارآفرینی را دارند ایجاد شود. (سید جوادین، ۱۳۸۸) برای ایجاد کارآفرینی در شعب بانک تجارت استان فارس باید جهشی ملی صورت پذیرد تا بتوان راه را برای پیشرفت هر چه سریعتر آن آماده ساخته تا نسل های بعد از این فرصت ها استفاده کافی را برده و آن را سر مشق خود برای زندگی پیش رو قرار بدهند.

اهداف کلی تحقیق:

بررسی عوامل موثر بر کارآفرینی کارکنان دستگاه های دولتی.

اهداف جزئی:

بررسی رابطه بین سن و کارآفرینی.

بررسی رابطه بین میزان تحصیلات و کار آفرینی.

بررسی رابطه بین خلاقیت و کارآفرینی.

سوابق و پیشینه تحقیق

دانشمندان متعددی درباره ی کارآفرینی بحث و بررسی کرده اند اما ریشه ی آن از کلمه ی فرانسوی آنترپراندر^۱ به معنای "وارد شدن در" و "به عهده گرفتن"^۲ اخذ شده است (احمد پورداریانی، ۱۳۸۳: ۴).

افرادی مثل سی، شوم پیتر، روزن، کانتیلون و فیلیون^۳ هر کدام بر اساس روش شناسی کار تحقیقاتی خود تعریف های خاصی را عرضه کرده اند. «سی» کارآفرینی را معادل نوآوری تعریف می کند. افرادی مثل سی و کانتیلون مدعی هستند که

^۱ Entreprenre

^۲ Enter in to, Undertake

^۳ Say, Shumpeter, Rosen, Contilon Filon

کارآفرینی یک عامل توسعه اقتصادی است زیرا در صورت وجود کارآفرینی، منابع از حوزه ای که بهره ور به طرف حوزه های با بهره وری زیاد سوق داده می شوند (سادلر، ۲۰۰۰)

استیونسن^۴ کارآفرینی را فرایند ایجاد ارزش از طریق همکاری به عنوان یک دسته منابع بی نظیر برای به دست آوردن فرصت تعریف می کند (سادلر، ۲۰۰۰)

زربیناتی (۲۰۰۵) کارآفرینی را یک جهت گیری راهبردی می داند و دستیابی به موقعیت ها و فرصت ها را عامل مؤثر در کارآفرینی تعریف می کند.

تعریف کارآفرینی

کارآفرینی عبارت است از:

- پروسه ایجاد ثروت
- پروسه ی تخریب خلاق
- پروسه ی هدایت به خلق سازمان های جدید بدون توجه به نوع و پتانسیل سازمان.
- روش اداره ای که فرصتها را بدون در نظر رفتن مابعد موجود و قابل کنترل فعلی، تعقیب می کند.
- وظائف فعالیتها و اعمالی که برای تحقق فرصت شناخته شده و ایجاد سازمانی مناسب که به آن کمک می کند. سازمان های کارآفرین (فرشادفر، ۱۳۸۰)

مبانی نظری تحقیق

نظریه فرهنگ کارآفرینی ماکس وبر

وبر توسعه فرهنگ کارآفرینی را متأثر از چهار عامل، (خطرپذیری برای تغییر سرنوشت) (تشویق به کار برای سعادت) (برنامه ریزی برای آینده) و (صرفه جویی) میدانند. (Pardi & Hag, 1999)

نظریه فرهنگ کارآفرینی مک کلند

توجه خاص مک کلند به فرهنگ کارآفرینی است و مناسب ترین نوع جامعه پذیری را که موجب کارآفرینی می شود، تقویت استقلال فردی و ایجاد اعتماد می داند. (Brokhas & Hatoytz, 2000)

نظریه ایرلند

به نظر ایرلند (۲۰۰۳)، کارآفرینی در بخش دولتی را ه کاری است برای خلق ارزش، ثروت و مزیت رقابتی پایدار (بلیندا، ۲۰۰۶) این تعریف ها نشان می دهد که کارآفرینی فرایندی است رو به جلو (پیش رونده) و نتیجه ی نهایی آن رفتارهای اثرگذار و خلاق است.

نظریه گریگوریو

از نظر گریگوریو^۵ (۲۰۰۵) کارآفرینی در بخش عمومی چارچوبی تحلیلی است از مدیریت های محلی. کارآفرینی دولتی یک روش افزایش کارایی و اثربخشی مدیریت دولتی است (لیولین، ۲۰۰۰)

نظریه شومپیتر

طبق یافته های شومپیتر، وظیفه ی کارآفرین، نوآوری است و از نظر کریزنر^۶ کشف فرصت های بازار به وسیله ی افراد باهوش، انجام اقدام های خطرپذیر در سایه ی دیدن فرصت ها و توانایی هماهنگی فعالیت های سایر افراد برای اجرای اهداف. کارآفرینان در بخش دولتی به طور فعال فرصت ها را برای تغییر پویا در خط مشی و امور سیاسی دنبال می کنند (اشنایدر، ۱۹۹۵)

فرضیه های تحقیق

به نظر می رسد بین سن و کارآفرینی رابطه برقرار باشد.

4 Stivensen
5 Grigorio
6 Kirizner

به نظر می رسد بین میزان تحصیلات و کار آفرینی رابطه برقرار باشد.
به نظر می رسد بین خلاقیت و کار آفرینی رابطه برقرار باشد.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر ماهیت گردآوری داده ها از نوع پیمایشی می باشد.

ابزار جمع آوری اطلاعات

از متداول ترین روش های جمع آوری اطلاعات در این تحقیق میدانی و پرسشنامه است

جامعه آماری تحقیق

جامعه آماری تحقیق حاضر کلیه کارکنان شعب بانک تجارت استان فارس مشغول به کار هستند. تعداد کارکنان شاغل در شعب بانک تجارت استان فارس ۲۱۳۸ نفر می باشند.

اندازه نمونه و نحوه محاسبه حجم نمونه

برای مشخص شدن حجم نمونه از فرمول استفاده شده است. بنابراین طبق فرمول کوکران تعداد ۳۲۶ نفر بعنوان نمونه آماری در نظر گرفته شد.

روش نمونه گیری

برای نمونه گیری از جامعه مورد نظر از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای متناسب با حجم نمونه استفاده شده است.

پایایی

برای محاسبه سنجش اعتبار از فرمول کرونباخ استفاده گردیده است. ضریب اعتبار این پرسشنامه بر اساس آلفای کرونباخ ۷۸ درصد برآورد گردیده که حاکی از اعتبار خوب برای ابزار اندازه گیری می باشد.

یافته های پژوهش

فرضیه اول: به نظر می رسد بین سن و کار آفرینی رابطه برقرار باشد

جدول (۱) جدول آزمون آنالیز واریانس یک طرفه بین سن و کار آفرینی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری
سن	میان گروهی	۱۳/۷۰۴	۴	۳/۴۲۶	۶/۴۴۸	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۲۰۱/۸۹۶	۳۸۰	۰/۵۳۱		
	کل	۲۱۵/۶۰۰	۳۸۴			

بر اساس نتایج حاصله از آزمون تحلیل واریانس بین مرتبه شغلی و کار آفرینی، تفاوت معناداری وجود دارد بنابراین فرضیه فوق در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید قرار می گیرد.

فرضیه دوم: به نظر می رسد بین میزان تحصیلات و کار آفرینی رابطه برقرار باشد

جدول (۲) جدول آزمون آنالیز واریانس یک طرفه بین میزان تحصیلات و کار آفرینی

متغیر	منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	آماره F	سطح معناداری
میزان تحصیلات	میان گروهی	۱۹/۸۷۲	۴	۴/۹۶۸	۶/۰۲۶	۰/۰۰۰
	درون گروهی	۳۱۳/۲۷۱	۳۸۰	۰/۸۲۴		
	کل	۳۳۳/۱۴۳	۳۸۴			

بر اساس نتایج حاصله از آزمون تحلیل واریانس بین سن و کار آفرینی کارکنان، تفاوت معناداری وجود دارد بنابراین فرضیه فوق در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید قرار می گیرد.

فرضیه سوم: به نظر می رسد بین خلاقیت و کار آفرینی رابطه برقرار باشد

جدول (۳) جدول آزمون ضریب همبستگی خلاقیت و کارآفرینی

متغیر	همبستگی پیرسون	آماره همبستگی
خلاقیت	ضریب همبستگی	۰/۱۶۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد	۳۸۵

همانگونه که در جدول ضریب همبستگی پیرسون مشاهده می‌شود بین خلاقیت و کارآفرینی، رابطه معناداری با احتساب ضریب همبستگی ۰/۱۳۰ برقرار می‌باشد. بنابراین فرضیه فوق در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تایید قرار می‌گیرد.
رگرسیون

جدول (۴) جدول نتایج آزمون تحلیل رگرسیون کارآفرینی و متغیرهای مستقل

Enter روش ورودی متغیرها	Enter =Method
ضریب همبستگی چندگانه	R= ۰/۰۹۹
ضریب تعیین	R2=۰/۳۱۵ ^a
ضریب تعیین تعدیل یافته	R2 adj=۰/۰۹۲
خطای معیار	S.E=۱/۳۶۷۴۸
تحلیل واریانس	ANOVA ^a =۷۸/۲۷۰
سطح معناداری	Sig = ۰/۰۰۰ ^b

همانگونه که در جدول آزمون تحلیل رگرسیون مشاهده می‌شود متغیرهای موثر توانسته‌اند بر کارآفرینی با ضریب تعیین^a ۰/۳۱۵ درصد تغییرات موجود را پیش بینی کنند. به عبارتی متغیرهای مستقل موثر توانسته اند به اندازه درصد^a ۰/۳۱۵ از تغییرات مربوط به کارآفرینی را تبیین کنند و مابقی تأثیرات ناشی از متغیرهایی است که در این تحقیق لحاظ نشده است.

جدول (۵) جدول ضرایب آزمون تحلیل رگرسیون کارآفرینی و متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	b	S.E	beta	مقدار T	سطح معناداری
مقدار ثابت	۲/۴۸۲	۰/۲۸۹		۸/۶۰۲	۰/۰۰۰
سن	۰/۰۴۷	۰/۱۰۱	۰/۰۲۴	۰/۴۶۴	۰/۰۰۰
میزان تحصیلات	۰/۴۳۵	۰/۰۸۰	۰/۲۸۲	۵/۴۵۱	۰/۰۰۰
خلاقیت	۰/۹۷۶	۰/۲۲۷	۰/۲۲۷	۴/۳۰۲	۰/۰۰۰

همانگونه که در جدول تحلیل رگرسیون مشاهده می‌گردد متغیر سن با بتای ۰/۰۲۴ و متغیر میزان تحصیلات با بتای ۰/۲۸۲ و متغیر خلاقیت با بتای ۰/۲۲۷ توانسته اند بر متغیر کارآفرینی موثر واقع شوند و بیشترین تأثیر را میزان تحصیلات داشته است.

خلاصه تحقیق و پیشنهادات

کار آفرینی در ایران را شاید بتوان یکی از مقوله هایی دانست که تازه پا به عرصه ی وجود گذاشته است. در کل جهان هنوز کارآفرینی را به عنوان یک دانش نو که در حوزه ی مدیریت وارد شده است می دانند. پیچیدگی های دنیای امروز و اشباع بازار کالاها و محصولات تولیدی و یا خدماتی باعث شده تا اندیشمندان و افراد به دنبال کسب منافع و سود بیشتری از این بازار پر تلاطم نمایند. در پی رسیدن سازمان ها و شرکت های تولیدی به اهداف خویش می توان به کیفیت ارائه شده ی محصولات

اشاره کرد. اما اکنون باید چاره ای دیگر برای ارائه محصولات اندیشید. مصرف کنندگان به دنبال نوآوری هستند. به دنبال کشف چیزهای جدید و ناشناخته کالاهایی که تا کنون در جایی ندیده اند یا کمتر به چشم آنها خورده است و این کار را برای مدیران سازمان سخت خواهد کرد زیرا آنها باید سازو کاری را فراهم نمایند تا بتوانند نیاز های مشتریان و بازار مصرف را ارضاء کنند. اکنون زمانی است که باید به فکر ایجاد بخش کارآفرینی نمایند. فرقی نمی کند کارآفرینی را در سازمان های کوچک پیاده کنند یا سازمان های بزرگ. در شرکت های تولیدی یا خدماتی. کارآفرینی مختص سازمان خاص یا فرد خاصی نیست. تمامی افراد در هر جا و هر مکانی می توانند دست به خلاقیت زده و اوضاع کاری و زندگی خویش را تغییر بدهند.

منابع

- احمدپور داریانی، محمود (۱۳۸۳) سیر تکامل کارآفرینی، مفهوم، دیدگاه ها، تهران الوانی. سید مهدی. (۱۳۸۶) مدیریت عمومی. تهران. نشر نی. چاپ سی و یکم. پرتو نیا سهیلا. (۲۰۱۳) مدیریت کارآفرینی. دانشگاه آزاد اسلامی بروجرد. فرشادفر عزت اله، (۱۳۸۰) اصول و روش های آماری چند متغیره، چاپ اول، کرمانشاه انتشارات غرب. فرهادی نژاد محسن. (۱۳۸۵) نظام پیشنهادات و کارآفرینی سازمانی تهران. مدیریت. شماره ۱۱۵-۱۱۶. فیضی طاهره. (۱۳۸۸) مبانی سازمان و مدیریت. تهران. انتشارات دانشگاه پیام نور. سید جوادین. (۱۳۸۸) سید رضا. مدیریت منابع انسانی. تهران. انتشارات مدیریت دانشگاه تهران. چاپ پنجم. مقیمی. سید محمد. (۱۳۸۳) کارآفرینی و عوامل موثر بر آن تهران. صص ۱۰۷-۱۷۷. فرهنگ مدیریت. سال دوم، شماره ۵ بهار هومن. حیدر علی. (۱۳۸۰) تحلیل داده های چند متغیره در پژوهش رفتاری، چاپ اول، تهران، نشر پارسا

- Belinda Luke, Martie Louise Verreynne (2006), "Exploring Strategic Entrepreneurship in the public Sector," *Qualitative Research in Accounting and Management*, Vol. 3, No. 1
- Gregorio, Smith, (2005). *Mechanisms of Integrating Entrepreneurship & Strategic Actives*, ACR, Vol. 13, No. 1
- Heinonen, Jarna. (2003). *Entrepreneurship in public sector organizations*
- Jahnsen, David. (2001). *What is innovation and entrepreneurship? Lesson for larger organization, industrial and commercial training*. Vol. 33, N. 4.
- Liewellyn, Nick, Lawton Alan Edward Charles, Hone Geoff. (2000) *Entrepreneurship: Understanding Key Organizational Contingencies & Competencies*, *The Fourth International Research Symposium on Public Management*.
- Lumpkin, G. T., Dess, Gregory G. (1996). "Clarifying the entrepreneurial orientation construct and linking it to performance", *Academy of Management Review*. Vol. 21
- Mahaderan, Sanker & Sanker, Amit. (2001). *Innovation and Entrepreneurship in post-liberalized India*, *Innovation and Entrepreneurship in corporate India*.
- Mcfadzean Elspeth, Andrew O'Leighlin, Elizabeth Show (2005), "Corporate Entrepreneurship and Innovation part 1", *European Journal of Innovation Management*, Vol. 8, No. 3
- Megahan Anila, Pete Klein (2009), "The Economic Organization of Public Entrepreneurship", Copenhagen Business School, Denmark.
- Mierlo J. G. A. Van. (1996). *Public entrepreneurship as innovative management strategy in the public sector*. Paper presented at the 65th Annual conference of the Southern Economic Association, USA.
- Morris, Michael, H. & Jones Foard, F. (1999). *Entrepreneurship in established organizations: The case of the public sector*, *Entrepreneurship: Theory of practice*. Issue. 1, Vol. 24.
- Morris, Michael, H. (1999). *The forms corporate entrepreneurship Takes*, EPI update. No. 2.
- Ozminkowski, Mariusz, (1999). Cultural Requisites of Public Entrepreneurship; A Study of Regional Differences in post Communist Poland, *Claremont Graduate University Theses*.

- Pizarro Moreno , Isabel (2004) , " Corporate Entrepreneurship:Building a Knowledge-Based View of the Firm ,"Unversity of Balblo De Olividad.
- Ramachandaran ,SougateRay (2006)," *Corporate Entrepreneurship: How,"*Indian School Business .
19. Sadler, Robert, J. (2000). *Corporate entrepreneurship in the public sector; The Dance of the chameleon*. Australian Journal of public Administration, Vol. 59, Issue 2.
20. Sang Me Lee, Peterson, Suzanna J. (2003), Entrepreneurship, *Journal Business*. Vol. 35, Issue 4.
21. Schneider , Merk & teske, faul & Mintrom, Micheal, (1995). " *Public entrepreneurs*" , Princeton university press, P. 30-45
22. Souitaris Vangelis , Stefania Zerbinati(2004)," *Entrepreneurship in the public Sector:A Frame work of Analysis in European Local*